

19.2.2021

EOAK/1104/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

TOIMEENTULOTUEN TAKAISINPERINTÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Kelan menettelyä toimeentulotukiasiassa. Kantelijan mukaan Kela oli edellyttänyt, että hän realisoi 30.4.2020 mennessä omistamansa kiinteistön. Kirjoituksen mukaan ”suotontti” on käytännössä arvoton ja vaatisi myyntikuntoon laittamiseksi sellaisia kustannuksia, joihin kantelijalla ei ole varaa. Kantelija liitti kirjoitukseensa Kelan päätöksen, josta ilmenee, että Kela oli antanut lisäaikaa realisoinnille kantelijan toimittaman selvityksen johdosta.

2 SELVITYS

Kela antoi kirjoituksen johdosta selvitystä (liitteenä).

3 RATKAISU

Kelan selvityksestä ilmenee, että se on selvityksestä ilmenevin perustein luopunut kiinteistön realisointivaatimuksesta. Tämän takia minun ei ole tarpeen tutkia tätä asiaa enemmälti.

Huomioni kiinnittyi kantelijan kirjoitukseensa liittämään 30.1.2020 annettuun helmikuuta 2020 koskevaan päätökseen, jossa on nimenomaisesti todettu kappaleessa, jossa käsitellään puheena olevaa kiinteistöä, että ”Perustoimeentulotuki ajalta 1.2.2020–29.2.2020 peritään myöhemmin takaisin omaisuuden realisoinnista saaduista varoista. Perinnästä päättää lopullisesti hallinto-oikeus.”

Toimeentulotukilain 19 §:n mukaan toimeentulotukea ei saa periä takaisin, ellei toimeentulotukilaissa ole toisin säädetty. Takaisinperinnän edellytyksistä ja esteistä on säädetty toimeentulotukilain 21 §:ssä. Takaisinperinnän edellytyksenä mm. on, että korvausvelvollisella asiasta päätettäessä tai myöhemmin on oikeus saada sellaisia tuloja tai varoja, joista korvaus voidaan periä vaarantamatta korvausvelvollisen omaa tai sellaisen henkilön toimeentuloa, josta hän pitää huolta tai on velvollinen pitämään huolta.

Toimeentulotukilain 20 §:n 1 momentin mukaan päättäessään toimeentulotuen myöntämisestä Kansaneläkelaitos tai kunnan [sosiaalihuoltolaissa tarkoitettu] toimielin (pääöksentekoon oikeutettu Kelan työntekijä tai kunnan sosiaalitoimen viranhaltija) voi samalla määrätä,

että toimeentulotuki tai osa siitä voidaan periä takaisin tuen saajalta, jos hänellä on tuloja tai varoja tai oikeus elatusta turvaavaan etuuteen, mutta nämä tulot tai varat tai etuus eivät ole tukea myönnettäessä hänen määrättävinään tai hän ei muusta syystä voi niitä silloin käyttää.

Mainitusta säännöksestä ilmenee siten, että toimeentulotukea koskeva takaisinperintäpäätös on tehtävä samanaikaisesti päätettäessä toimeentulotuen myöntämisestä. Takautuvaa päätöstä toimeentulotuen perimiseksi ei voida tehdä.

Mikäli toimeentulotuki on päätetty periä takaisin, päätöksestä on riittäväällä tavalla ilmettävä, mihin tuloon, varaan tai saamiseen takaisinperintävaatimus on tarkoitus kohdistaa. Toimeentulotukea koskevan takaisinperintäpäätöksen on oltava perusteltu ja perinnän kohde on yksilöitävä siinä mahdollisimman tarkasti.

Toimeentulotukilain 22 §:ssä on säädetty takaisinperinnästä päättämisestä. Toimeentulotuen takaisinperintä edellyttää mainitun säännöksen mukaan hakemusta toimivaltaiselle hallinto-oikeudelle. Mikäli kysymys on kuitenkin takaisinperinnästä ns. odotettavissa olevasta etuudesta, ei hakemusta hallinto-oikeudelle edellytetä. Perintäpäätös on tällöin tehtävissä siten kuin toimeentulotukilain 23 §:ssä säädetään.

Kelan etuusohjeiden (kohta 1.14.3¹) mukaan takaisinperinnän edellytykset arvioidaan, kun perintähakemus hallinto-oikeudelle laaditaan hakemusajankohdan olosuhteiden perusteella. Myöntöpäätökseen liittävä perintämääräyksen antamisen yhteydessä tilannetta ei tarvitse vielä arvioida. Säännöksellä pyritään välttämään tilanne, jossa tuen saaja tai hänestä riippuvaiset henkilöt joutuisivat takaisinperinnän johdosta uudestaan toimeentulotuen tarpeeseen. Ohjeen mukaan (1.14.4) toimeentulotukea myönnettäessä päätöksestä tulee käydä ilmi, mihin perintä ja kuittaus tarkalleen kohdistuvat. Päätös tehdään aina yhdeksi kuukaudeksi.

Kantelija koskevasta 30.1.2020 annetusta päätöksestä ei mielestäni ainakaan selvästi ilmene, onko päätöksessä käytetyllä maininnalla ”peritään myöhemmin takaisin omaisuuden realisoinnista saaduista varoista” tarkoitettu, että mahdollisesti realisoitavia varoja on päätetty periä toimeentulotukilain tarkoittamalla tavalla kyseisellä helmikuuta koskevalla päätöksellä vai onko kyse kantelijalle annetusta päätökseen sisältyvästä etukäteisinformaatiosta. Päätöksessä on tosin myöhemmin viitattu ”lainkohdat” -kohdassa toimeentulotukilain 20, 22 ja 23 §:iin.

Korostan, että asiakkaan oikeusturva edellyttää, että häntä koskeva päätös on laadittu siten, että siitä ilmenee selvästi, miten asia on ratkaistu ja mihin asiakas on oikeutettu tai veloitettu. Totean tässä yhteydessä, että viranomaisen käyttämien vakiolomakkeiden ja päätöspohjien on oltava ilmaisuiltaan ja tietosisällöltään selkeitä ja ymmärrettäviä, eivätkä ne saa aiheuttaa väärinkäsityksiä tai asiakkaalle kuuluvien oikeuksien kaventumista tai niiden menetystä.

¹ <https://www.kela.fi/documents/10192/3464829/Toimeentulotuki.pdf> (12.02.2021 päivitys).

Kela on selvityksen mukaan päivittänyt etuusohjetta takaisinperinnän osalta kesällä 2019 ja etuuskäsittelijöitä on informoitu päivityksistä. Etuuskäsittelijöille on pidetty koulutusta aiheesta syksyllä 2019 ja Kelan työntekijöiden perehdytysuunnitelmaan sisältyy koulutus takaisinperinnästä.

Koska kantelijan asia on korjaantunut, kirjoitus ei anna puoleltani muuhun kuin että kiinnitän Kelan huomiota edellä takaisinperintäpäätöksen tekemisestä ja päätöksen selvydestä sanottuun. Tässä tarkoituksessa lähetän tästä päätöksestäni jäljennöksen Kansaneläkelaitokselle.